

Vicedirektør Erik Tøttrup

*i samtale med Jørgen Egedal Poulsen
og Vagn Skovgaard-Petersen*

– om »Arbejdsudvalget vedrørende Skole og Erhverv« m.v.

Kraks Blå Bog oplyser, at Erik Tøttrup er født 1924 i Bjerregrav; faderen var gårdejer. Juridisk embedseksamen i 1951 og en karriere, der fra 1961 var knyttet til Dansk Arbejdsgiverforening. »Medvirket i kommissioner, udvalg m.m. inden for uddannelsesområdet, bl.a. Arbejdsudvalget vedr. Skole og Erhverv ...«. Så følger en lang og udateret fortegnelse over deltagelse i uddannelsesråd m.v. gennem tre årtier. Denne virksomhed er anledning til samtalen, som fandt sted i eftersommeren 2000. Tak til Christian Glenstrup for udskrift, tilrettelæggelse m.v.

VSP

»Helt tilfældigt«

VSP: Hvor har du gået i skole?

ET: Det spørger min kone også somme tider om. Jo, jeg har gået i en lille landsbyskole i Hevring, i hjørnet – øverste hjørne – mellem Djursland og Jylland. Jeg gik der i fire år, til jeg blev 10. Så fandt mine forældre ud af, at jeg nok skulle have en præliminæreksamen i Allingåbro, der lå i cykelafstand, syv km hjemmefra. Baggrund var mine forældres vidsyn og erfaringer – de havde begge to taget præliminæreksamen.

VSP: Var det en god skole i Allingåbro?

ET: Af uransagelige årsager var vi kun syv i klassen; vi ses stadigvæk en gang om året og veksler tanker om skolen. De andre synes, det var en dårlig skole, men jeg kan slet ikke svare på spørgsmålet – jeg tænkte ikke over det dengang, og jeg havde ikke noget at sammenligne med. Skolebestyreren kunne godt bruge sit spanskør. Men den, der gjorde indtryk på mig, var lærer **Frederiksen**, for han læste Hjortens Flugt for os – inspirerende var det; da han forlod skolen, gik jeg, 11 år gammel, ned og købte bogen. En fremragende lærer var han. Jeg traf ham en gang senere, ved en konference; det var hyggeligt, men han snød mig og døde altfor tidligt.

Mine forældre havde ikke råd til ret meget, så jeg skulle i lære. Det endte med, at jeg kom i en bank i Randers, landets mindste bank, og der blev jeg i fem år.

VSP: Med bagtanker om en juridisk fremtid?

ET: Overhovedet ikke. Da jeg havde fået min handelsmedhjælpereksamen, havde en anden lærling i banken set et eller andet om et planlagt studenterkursus i

Randers – det var noget med officianter, der ville være studenter for at blive officerer; og så søgte de nogle civilister. Vi to meldte os, og jeg blev hængende; af de 30, der begyndte, var vi kun fire, der blev studenter. Det var en komplet tilfældighed, at jeg i 1945 stod med en studentereksamen. – I mellemtiden var jeg blevet bankassistent med 175 kr. om måneden. Den løn kunne jeg nok også få andre steder, så jeg forlod Randers.

VSP: Hvorfor valgte du jura?

ET: Der var tid til erhvervsarbejde – ikke ret mange forelæsninger, ikke noget krav om speciale. Egentlig var jeg langt mere interesseret i naturvidenskab. Jura har aldrig fanget min interesse, men jeg fik min juridiske embedseksamen – i øvrigt med ganske smukt resultat. Jeg lærte det, der skulle læres og fik en kæmpegod eksamen. Nogle måneder havde jeg job som sagførerfuldmægtig hos **Karoli-Hansen** i Brønshøj som vikar for en kammerat på Valkendorfs Kollegium. Men så blev jeg soldat og knyttet til NATO's hovedkvarter i Paris, hvor jeg blev sat til at lave hovedregnskabet! Helt tilfældigt, men spændende.

Så søgte jeg jobs og fik et i Socialministeriet, blev udstationeret som amtsfuldmægtig et par år, og derfra kom jeg ind i Arbejdsministeriet, der havde personalefællesskab med Socialministeriet. Jeg blev anbragt som sekretær i et arbejdsudvalg ang. specialarbejdernes forhold – atter et tilfælde. Da betænkningen forelå, kom Arbejdsgiverforeningen ind i billedet. Den umiddelbare årsag til min beslutning om at prøve noget andet var en kraftig irritation over Arbejdsministeriets lønpolitik.

Jeg kendte ikke noget til Arbejdsgiverforeningen i forvejen, interesserede mig ikke en pind for den. Men her fik jeg overdraget uddannelsesområdet, først og fremmest specialarbejderuddannelsen og erhvervsvejledningen, lyd-billedbånd, sekretariatet for Arbejdsudvalget vedr. Skole og Erhverv. Som bi-stand fik jeg en halv skriverdame – som jeg delte med Victor Andreasen, der senere gjorde sig bemærket på Ekstrabladet. Lidt gal var han jo! Arbejdet fangede mig. Fuldmægtig, kontorchef, underdirektør og vicedirektør – det var forløbet.

VSP: Arbejdsmarkedsuddannelser – siden forkortet til AMU?

ET: Jamen, det var da os, der lavede dem! De hed specialarbejderuddannelser, og med dem blev der skabt noget nyt; de blev oprettet i tilknytning til lov om erhvervs-mæssig uddannelse af ikke-faglærte fra 1960. **Henry Grünbaum**, der kom fra LO-siden, **Bjørn Andersen** – fra Handelsministeriets tilsyn med den tekniske undervisning – og jeg rejste land og rige rundt og oprettede special-arbejderskoler sammen med kommunalbestyrelser, lokale fagforeninger og lokale arbejdsgivere. Det gik bragende godt, og vi lærte en masse af det. AMU-systemet henhører under Arbejdsministeriet i tæt samarbejde med organisationerne; vi – dvs. DA, LO og SID – var ikke interesseret i at få det ind under bureaukrater i Undervisningsministeriet. Med **Steffen Grove** i spidsen – som sekretariatschef og siden som direktør – for arbejdsmarkedsuddannelserne var systemet i de bedste hænder.

Det førte mig videre til opgaver med spørgsmål og svar, når Undervisningsministeriet ønskede DA's vurderinger eller indbød til udvalg og høringer. Det blev til talrige kommissioner, råd og udvalg. Samtidig fik jeg opbygget en hel afdeling på efterhånden næsten 30 personer, der skulle tage vare på uddannelsesspørgsmål – folkeskolens og gymnasiets, men også oplysningsforbundene, hele spektret fra specialarbejderne og de tekniske uddannelser til studierne ved universiteter og højere læreanstalter. Der var ikke ret meget, som det ikke lykkedes mig at blande mig i. Som nøgleperson får man mulighed for at opnå resultater.

Hvis du spørger om mit mandat, vil jeg svare, at Arbejdsgiverforeningen helt konsekvent byggede på tillid: når man satte en mand på et job, regnede man med, at han udførte det ordentligt. Resultatet skulle naturligvis forelægges i forretningsudvalget, men der har jeg aldrig haft problemer. I dette udvalg sad bl.a. skræddermester og oldermænd **Holger Voigt-Petersen**; han var interesseret i uddannelser og havde forstand på dem, overordentlig velbegavet og stridig. Med ham havde jeg et fremragende samarbejde.

Mit bagland var i orden; derfor kunne jeg igangsætte overraskende ting uden problemer.

»Arbejdsudvalg vedrørende Skole og Erhverv«

VSP: Hvad var det for et udvalg?

ET: Et arbejdsudvalg, der fik form i 1958 under en konference på Egelund. Arkitekten bagved var, så vidt jeg ved, **Arne Lund**, der først som vicedirektør i

Arbejdsgiverforeningen, fra 1959 direktør, var dybt engageret i at gøre foreningen åben over for det øvrige samfund. Han gjorde det bl.a. gennem kursusvirksomhed i arbejdsledelse på Egelund og Arresøhøj, men også ved interesse for en bedre oplysning om erhvervslivet i skolerne. Arbejdsudvalget indbød fra 1958 hvert år til møder om aktuelle uddannelsesspørgsmål, oftest på Egelund, også om helt praktiske problemer, f.eks. om forsikring under erhvervspraktik. I møderne deltog folk fra Undervisningsministeriet, LO og erhvervene, der var optaget af nye muligheder gennem uddannelser. Arne Lund blev – som repræsentant for Skole og Erhverv-udvalget – indbudt til drøftelser med det læseplansudvalg, der 1958-1960 forberedte den »blå betænkning«. Det samarbejde, som var indledt med Egelund-møderne, bredte sig til mange byer i provinsen, hvor man oprettede lokale Skole-Erhverv-udvalg. Det var nyt; virksomhederne opdagede, at elever fra ikke-eksamensklasser kunne blive værdifulde fremtidige medarbejdere, og det gjorde skolegang i de nye 8.-10. klasser bedre og mere meningsfuld.

VSP: Folkeskoleloven af 1958 gjorde »erhvervsorientering« obligatorisk. Men den havde jo forløbere, bl.a. de psykotekniske prøver i 1930erne og 1950erne. I 1953 blev det pligt for den offentlige arbejdsanvisning at yde erhvervsvejledning – i samarbejde med skolerne. Hvornår blev vejledning om erhvervene en fast og agtet del af dansk skole?

JEP: På Emdrupborg Forsøgsskole gennemførte vi allerede i 1949 i 2. fri mellem – og senere i de overliggende afgangsklasser – forsøg med at skabe sammenhæng mellem undervisningen i afgangsklasserne og den efterfølgende oplæring. Især i ikke-eksamensafdelingen var det vigtigt, at eleverne oplevede undervisningen som en meningsfuld forberedelse til livet efter skolen. Vi samarbejdede med interesserede virksomheder på forsøgsbasis med udsendelse af elever i erhvervspraktik i 14-dages-perioder, og vi havde et idérigt samarbejde med **Arne Søgaard-Jørgensen**, erhvervsvejleder i Københavns Kommune. På Emdrupborg Forsøgsskole udvekslede vi erfaringer med enkelte andre markante skoler og kommuner, der også var optaget af at knytte bedre forbindelser mellem skole og erhverv.

VSP: Arne Søgaard-Jørgensen?

JEP: Han var som nævnt erhvervsvejleder i København og centralt placeret i »Udvalget vedrørende Skole og Erhverv«. Lidt senere blev han den første inspektør i Folkeskoledirektoratet – i en nyoprettet afdeling for Uddannelses- og Erhvervsorientering. Han var levende engageret i vort forsøgsarbejde.

Centralt i forsøgsarbejdet på Emdrupborg stod udviklingen af elevernes potentialer. Derfor indbyggede vi i stigende grad »udfordringer« i de ældste klasser, så at eleverne før valget af fremtidig oplæring havde indset, hvor de havde deres egne stærke og svage sider (»anlægsorientering« kaldte vi det). Når elever efter individuel praktik og gode, kritiske råd fra praktikstedet vendte tilbage til skolen, kom de ofte med et ønske om særlig opøvelse af færdigheder, som de havde savnet i deres praktik. Undervisningen fik en helt anden betydning for dem. Konfrontationen med virkeligheden uden for skolen

skete også ved hjælp af grundigt forberedte virksomhedsbesøg og ved hjælp af forældrenes erhvervs erfaringer. Behovet var der for kontakt mellem skole og erhverv; et pædagogisk behov og en erhvervsmæssig interesse kunne mødes til gavn for de unge mennesker.

Vi blev indbudt til aktiv deltagelse i de møder på Egelund, Tøttrup omtalte, fordi vi var »brobyggere« mellem folkeskolens afgangsklasser og de efterfølgende uddannelser. På de møder var folkeskolens daværende statskonsulent **K. Helveg Petersen** en inspirerende kraft. Det var i løbet af 1950'erne blevet tydeligere, her som i andre lande, at de to verdener havde brug for hinanden – et stigende antal skoler bidrog med ideer til fornyelse.

- ET:** Det kan jeg bekræfte, og vi forsøgte da også materialemæssigt at dække de forskellige fag. Lad mig nævne smedene som eksempel. Det faglige udvalg – lige mange arbejdsgivere og smede – stod for tilrettelæggelse af det faglige indhold i et undervisningsmateriale – lydbilledbånd med tilhørende tekster. Arbejdet blev finansieret helt af arbejdsmarkedets parter – fagforeningerne og arbejdsgiverorganisationerne betalte hver halvdelen af grundmaterialet – og så trådte Arbejdsgiverforeningen til og betalte kopieringen gennem »Arbejdsudvalget vedr. Skole og Erhverv« med henblik på brug i de folkeskoler, der ønskede det. På den måde blev der produceret omkring 60 lydbilledbånd, fagligt bredt, som hvert kostede os ca. 70.000 kr., altså ca. 4. mill. Vi sikrede os altid, at vi havde lærernes accept – orienterede DLF om vore projekter og har aldrig haft problemer i den forbindelse. Dansk Arbejdsgiverforening har sidenhen også selv udgivet materialer med henblik på undervisningen i folkeskolen – med opbakning fra lærerne. Vi skulle have erhvervslivet til at fungere, men ikke dyrke partipolitik.
- VSP:** Jeg har forstået, at Arbejdsgiverforeningen og en række organisationer Assurandørforening, Rederiforening, Landbrugsråd osv. – stod i spidsen i denne sammenhæng. Hvem var formand? LOs relation til »Arbejdsudvalget vedrørende Skole og Erhverv«?
- ET:** Jeg var sekretær for udvalget; formanden var altid et medlem af DAs forretningsudvalg – i min første tid var det **Povl Frigast**. – LO var positivt indstillet og med i begyndelsen, men meldte sig ud, fordi de selv ville etablere noget, markere sig med egne udvalg, hvilket er helt forståeligt. De var vistnok lidt bange for, at DA skulle tage al æren, da »Arbejdsudvalget vedrørende Skole og Erhverv« engagerede sig stadig kraftigere med folkeskolerne.
- VSP:** Du stod for udbygningen af DAs uddannelsesafdeling. Hvad bestilte I?
- ET:** Efterhånden blev vi henvend 30 mennesker. Jeg skal gerne nævne nogle eksempler fra vores virksomhed. Vi udsendte *vejledninger* – om at skrive en fornuftig ansøgning, om arbejdsmarkedets aftaler og grundbegreber, om arbejdsret m.fl. Vi sendte ikke materialet ud på må og få, men kun til dem, der afgav en bestilling – og det gjorde flere og flere folkeskoler med henblik på vejledning af eleverne i de ældre klasser. Så opbyggede vi en større stab af *gæsteundervisere*, der kunne supplere lærerne; det var erhvervsledere, tillidsmænd og repræsentanter for det lokale kontaktarbejde mellem skole og erhverv. Så la-

vede vi da også en bunke *udstillinger* – i samarbejde med lokale nøglepersoner, lærere, skoleinspektører og andre interesserede. Den slags fik altid et stort antal besøgende, først og fremmest elever; ofte deltog de i fingerede ansættelsessamtaler, hvor de så bagefter fik at vide, hvad de havde gjort rigtigt og forkert. Vi høstede lokale erfaringer og lod dem gå videre til vore gæsteundervisere. Vi lavede et *idékatalog* om lære- og praktikpladser. Til vore resultater hørte, at skole- og erhvervsfolk fik mere nuancerede meninger om hinanden, og at eleverne fik et førstehåndskendskab til arbejdsgivere.

Noget særligt for arbejdsmarkedet i Danmark

VSP: I var modspillere, DA og LO?

ET: LO og DA er modspillere, når det gælder lønninger, men ellers er vi faktisk mere medspillere. Jeg havde aldrig problemer med LO. Vi kunne nu og da argumentere forskelligt, men egentlige konflikter, nej.

LO ønskede, at danske arbejdere skulle være veluddannede, så de kunne overtage magten i virksomhederne. Økonomisk Demokrati var fremme i tiden, og derfor skulle eleverne lære om deres samfund osv. Mit synspunkt var, at eleverne skulle lære noget om samfundet, så de ikke hoppede på alle de toserier, som LO diskede op med – sådan lidt polemisk udtrykt. Vore mål var de samme – bedre indsigt i samfundet, bedre uddannelse – men vores argumentation nok lidt forskellig.

Hvis vi har en befolkning af veloplyste mennesker, så får vi også et velfungerende erhvervsliv. Eleverne skal ikke kun lære dansk og regning, de skal også begribe det samfund, de virker i og er med til at forandre. Danske arbejdere har et selvstændigt ansvar hver på deres område i produktionen. Det har præget erhvervslivet, at medarbejderne ikke bare siger javel og gør, hvad der bliver sagt. At medarbejdere foreslår andre løsninger og diskuterer mulighederne med lederne og undersøger dem sagligt og afslappet – det er et særkende for dette land, og det må have noget med oplysningen at gøre.

Jeg har været på studierejser i Europa sammen med LO, typisk fire fra DA og fire fra LO. Overalt mødte vi distancen, kløften mellem arbejderne og ledelsen, somme steder nærmest et had. Den samme holdning er jeg stødt på i USA, hvor jeg ved skæbnens tilfældighed i nogle år har haft en søn på en fabrik. Derovre forventes, at arbejderne skal have instruktion, ikke tages med på råd.

Men i Danmark har både DA og LO forlængst indset det fornuftige i, at børn i folkeskole og videregående skoler lærer at engagere sig i samfundet på en civiliseret måde. Det er ret unikt dansk, tror jeg. Måske skulle jeg sige skandinavisk. Erhvervspraktik var vistnok noget, vi hentede fra Sverige. Tingene skal fungere, og det får vi dem til på en fordragelig måde. Elever skal begynde en faglig dygtiggørelse med tro på egne evner og sans for sammenhænge.

JEP: Torsten Husén i Sverige var nok den skandinav, der på uddannelsesområdet havde mest forbindelse med alt det, der foregik inden for OECD. Vi andre

Arne Lund, Helge Larsen og Erik Tøttrup ca. 1970.

fulgte opmærksomt med i den internationale forsknings påvisning af, at et lands uddannelsesniveau er en væsentlig forudsætning for dets økonomiske vækst. Det var derfor vigtigt at skabe en skole, der stillede krav og kunne udvikle elevernes potentialer. Vi var derfor helt enige med professor **Kaj Spelling** på Danmarks Lærerhøjskole, når han over for sine studerende hævdede, at de hjemme på deres skoler ofte gennemførte en undervisning, som kun appellerede til en del af børnenes evner. Det var derfor helt centralt at indbygge mangeartede udfordringer i undervisningen på Emdrupborg Forsøgsskole og fra 1960'erne på Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre.

»Arbejdsudvalget vedr. Skole og Erhverv« blev inspirerende. På Egelundsmøderne var elevernes alsidige udvikling et centralt tema; deltagerne fra folkeskole og erhverv udarbejdede i fællesskab – arbejdsgivere, LO-folk og lærere – et foredrag om de hundrede blomster, der skulle blomstre. »Den menneskelige faktor i arbejdslivet« hed det; det viste betydningen af at styrke elevernes selvstændighed og selvtillid, og det gav helt konkrete forslag til udvikling af samarbejdsformer i undervisning. Den senere minister **Ivar Nørgaard** og underdirektør **Jens Fisker**, IRMA, deltog i en arbejdsgruppe med os lære-

re, og i fællesskab nåede vi frem til indholdet i det nævnte foredrag. I praksis blev dette efterspurgt på mange skoler; en af os fra arbejdsgruppen brugte det som indledning, ofte suppleret med aktuelle eksempler, og så gav det anledning til drøftelser med elever, lærere og forældre på skolerne. Det satte for alvor gang i samarbejdet mellem skole og arbejdsliv på lokalt plan.

Måske kan vi kalde det pædagogisk nytænkning. Det var det også, når vi som repræsentanter for nye skoletanker ude på store virksomheder fortalte om, hvordan vi lærte vore elever at arbejde sammen i grupper – hver enkelt skulle bidrage med noget særligt til løsning af en fælles opgave, et projekt. Den slags var med til at udvikle elever til selvstændige personer og øge deres lyst til at dygtiggøre sig i skolen med henblik på deres fremtidige tilværelse. Det vakte interesse hos de implicerede erhvervsfolk: »den arbejdsform tegner fremtiden«.

- ET:** Når vi fra arbejdsgiverside gik kraftigt ind i spørgsmål om uddannelse, skyldtes det naturligvis også et ønske om, at den fremtidige arbejdskraft virkelig skulle blive jobdygtig; der lå også et konkurrencemoment. Vi ønskede gode smede + gode medborgere, og vi havde en formodning om, at de to ting hang sammen på en eller anden måde. Vi var optaget af erhvervspraktik, også fordi de unge mennesker fik en videre horisont, en større verden end skolens. Det var en værdi også for dem, der måske havnede et helt andet sted end det erhverv, hvor de havde søgt praktik. De kunne få revideret nogle af deres fordomme om erhvervsliv – og det kunne en del erhvervsfolk måske også i synet på ungdommen og skolen. Men jeg vil gerne gentage min påstand fra før: her i landet har vi normalt en solidaritet mellem medarbejdere og ledelse, som er så godt som ukendt andre steder i verden. Tillidsmandssystemet har en stor del af æren herfor.
- JEP:** I samarbejde med Dansk Arbejdsgiverforening udviklede vi senere i Ungdomsbyen i Rødovre vore landsdækkende kurser. Fordommens udryddelse var også her en pointe, når vi under forberedelsen til en udslusning af elever lod dem lave en teaterforestilling om deres forventninger. Tilhørerne var kammerater og lærere – men også interesserede arbejdsgivere. Det viste sig, at mange af de unge mennesker havde helt groteske forestillinger, som de troede på og gruede for. Det var gamle stereotyper, der plagede dem. For os var det vigtigt at befordre en realistisk opfattelse af virksomhederne.
- ET:** Jeg vil nævne, at vi også gav os i kast med akademikerarbejdsløsheden. Det forekom os helt besynderligt, at velbegavede og højtuddannede mennesker gik rundt uden at lave noget, når virksomhederne samtidig havde brug for nogen, der kunne tænke sig om. Vi ville have humanister ind på værksteder og fabrikker. Vores kampagne resulterede i ca. 4000 ansættelser – ikke arbejdsløse allesammen, men humanistisk uddannede var de. Et eksempel: en pige, der var slavisk filolog, blev sendt til Østeuropa for at sælge et produkt, fabriken fremstillede. I løbet af et år eller to fordoblede hun salget!
- Årsag 1: hun kom ind på livet af bulgarer og rumænere, fordi hun kunne deres sprog og kendte deres kultur. Årsag 2: hun havde under sit studium lært at

Jørgen Egedal Poulsen, f. 5. nov. 1921. Dimitteret fra Jonstrup Seminarium 1944. Deltog i internationalt hjælpearbejde. Cand. psych. 1949 (Kbh. Univ.). Forsøgslærer og skolepsykolog ved Kbh. Kommunes Forsøgsskole på Emdrupborg 1949-1964. Rektor for Statens Pædagogiske Forsøgscenter (SPF) i Rødovre indtil 1990. Medlem af Folkeskolens Forsøgsråd 1969-1987 og af Udviklingsrådet for Folkeskolen 1987-1990. Egedal har en betydelig skriftlig produktion om pædagogiske emner; i sit otium har han ordnet, registreret og dokumenteret forsøgsvirksomheden på Emdrupborg og på Forsøgscentret.

Det ville næppe høre **80-års-fødselsaren Egedal**, hvis vi brugte store ord; derfor udgår de. Alligevel vil redaktionen viderebringe sin og andres erfaring: i årtier har Egedal udfoldet et helt usædvanligt talent til sagligt og systematisk at kalde på nye ideer, engagement og virkelyst hos både elever og medarbejdere; vi gætter på, at han fik nogle af impulserne i samarbejdet med Anne Marie Nørvig og de andre pionerer. Egedals interesse og skelsættende indsats var knyttet til de store elever og deres overgang fra skole til erhverv; her er siden 1950'erne sket en hel revolution – som det også fremgår af samtalen. – Gæmildt deler Egedal stadig ud af sin viden om pædagogiske teorier og praktiske forsøg i ind- og udland før og nu.

tænke systematisk og metodisk, så hun kunne få tingene til at hænge sammen. Begge elementer skal nok med for at forklare hendes succes.

Resultater og lange linjer

VSP: Det var skole-erhverv, set fra erhvervslivet. Hvordan har udviklingen tegnet sig fra en skolevinkel?

JEP: Min vurdering er, som det er fremgået, særdeles positiv. Men jeg vil begrunde den anderledes. Hvis erhvervsfolk i 1950'erne ved en ansættelse skulle vælge mellem en elev i eksamensmellemskolen og en elev i fri mellem – eller senere i ikke-eksamensafdelingen, så var der stort set aldrig tvivl om, at det var den førstnævnte, der blev foretrukket. Sådan er det ikke mere, heldigvis. Det skyldes ændringer i skolestrukturen, men det skyldes også ændrede holdninger. Vi var med til at åbne skolen ud mod samfundet; erhvervsvejledningen var en vigtig del af denne udvikling, men kun en del. Orienteringsfagene yde-

de fra 1960'erne et stort bidrag, samtidsorienteringen ikke mindst. Brobygning til samfundslivet blev en del af nutidens enhedsskole.

VSP: Karakterer, prøver og eksaminer i din forestilling, Tøttrup?

ET: Karakterer kan da være nyttige som en ret grovmasket vejledning for eleverne. Jeg spurgte nogle personalechefer om deres brug af karakterer og fik det svar, at de da så på dem, når de udvalgte ansøgere til samtale; i den sidste ende var det personligheden, der spillede den vigtigste rolle. Eksaminer har først og fremmest den betydning, at de åbner adgang til uddannelsens næste trin. Jeg ville foretrække fri adgang til alle uddannelser, men til gengæld en stopprøve senest efter et års forløb – så folk ikke skulle spille deres tid.

Karakterer i skolen ville jeg bruge til at udskille og omskole uduelige lærere. De findes, og det er synd for eleverne. Principielt må ingen jo blande sig i lærerens undervisning, men det er da vigtigt at finde ud af, om han eller hun underviser fornuftigt og forsvarligt. Karakterne kan her være en indikator.

VSP: Nærmer du dig nu spørgsmålet om læreruddannelsen?

ET: Læreruddannelsen ved jeg ikke meget om, men dog en smule fra mine foredrag på forskellige seminarier – de syntes mig i øvrigt uden megen interesse for erhverv og samfund. Jeg kan tage fejl. Men det generer mig, at så mange lærerstuderende fravælger en specialisering i de svære fag som fysik og matematik. – Uddannelsespolitisk vil jeg nøjes med at udtrykke håbet om, at *alle børn* får mulighed for at udvikle deres talenter – også de velbegavede og også de børn, der udvikler sig på deres egne, måske lidt aparte præmisser. Hvis kvikke børn ikke får de nødvendige udfordringer, begynder de at lave dumheder. En middelmådigheds-filosofi kan ende med forsømte børn og gode ideer, der sultes ihjel. Samfundet har brug for både flid og originalitet.

VSP: Det undrer mig, at begrebet »68-generationen« ikke har været nævnt.

ET: Vi fik jo i erhvervene slet ikke de samme problemer som læreanstalterne. Men måske tilskyndede de os alligevel til den akademiker-kampagne, jeg før nævnte! Jeg har i hvert fald lyst til at omtale en episode. Engang i 1970'erne var jeg censor på RUC – et eller andet emne, jeg havde særlig forstand på. Da eksaminator var forsinket – hans kone skulle føde – underholdt jeg mig med de studerende. De var vildt forarget over, at jeg ikke kunne Karl Marx udenad. Bagefter måtte jeg konkludere, at disse unge mennesker øjensynligt mest var indstillet på at være trofaste mod en førerhund. De var utroligt uselvstændige – gjorde, sagde, tænkte kun det, som var god tone på bjerget.

Mit ræsonnement var derefter: når de nu var så gode til at tilpasse sig omgivelserne og sige lidt mærkelige ting med den største overbevisning, virkede de mest som umodne unge. De ville let kunne passes ind i en virksomhed med en anden holdning – nemlig at ting skal gøres, problemer løses og medarbejdere gøre sig umage. Til virksomhederne sagde jeg derefter: de mennesker er slet ikke så mærkelige; de ligner os andre, men de er (endnu) umodne og skal udvikles. Ansæt dem, men én efter én, ikke kollektivt og samtidigt! Det gjorde de så ude i erhvervene, og efter fire måneders ansættelse havde de unge mennesker glemt alt om Marx og fungerede fint uden vrøvl af nogen art!

JEP: Tilbage til udgangspunktet. Skole og erhvervsliv lærte hinanden at kende i 1950erne og 60erne. Det blev en uundværlig del af skolens liv i de ældre klasser, for det handlede om elevernes fremtid. Åbenheden blev et aktiv. Centralt for mig er det, at vort pionersamarbejde mellem skole og erhverv skabte en bedre folkeskole, en mere målrettet og meningsfuld undervisning for den enkelte elev.

Vi nåede at realisere mange af de intentioner, som visionært var udtrykt af **A.R. Schacht, Hans Kyrre, Olaf Petersen** m.fl. i deres kamp for fornyelse af undervisningen i de frie mellemskoleklasser. Bl.a. gennem betænkningen *Den Praktiske Mellemskole* fra 1936, der skulle forberede en eksamensfri og praktisk mellemskole

Note: A.R. Schacht har selv givet sin fremstilling i bogen *En praktisk mellemskole. Bidrag til en skoleforms historie*, udg. af Selskabet for Dansk Skolehistorie i 1971. – »Arbejdsudvalg vedrørende Skole og Erhverv« eksisterer ikke i dag.